

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Tavoite 1 Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa

Tavoitteet ovat pääosin kannatettavia ja ne ovat vain kuntien ja hyvinvointialueiden vastuulla olevia asioita. Esitetyt tavoitteet edellyttävät vielä toiminnallisia ja työnjaollisia konkretisointeja.

Tavoite 2 Jokaisella nuorella on päästy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä.

Harrastustoimintaan ohjaaminen (ohjelmaluonnoksessa etsivä harrastustoiminta) ja harrastuspolkujen edistäminen ovat kannatettavia tavoitettavia.

Harrastamisen tukemisessa tulee edelleen huomioida laajasti koko harrastamisen laaja kenttä, eikä korostaa ainoastaan kulttuurista harrastamista. Harrastaminen tukee hyvinvointia, jos sen sisältö koetaan turvalliseksi ja innostavaksi. Siksi harrastuksiin ohjaamisen (ohjelmaluonnoksessa etsivä harrastustoiminta) tulee kohdentua kaikkiin erilaisiin harrastuksiin.

Tavoite 3 Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee

Liikuntaneuvonnan ja kulttuuriharrastuksiin ohjaaminen ovat hyviä lisäyksiä Ohjaamoiden toimintaan ja palveluihin. Useiden Ohjaamoiden palvelutarjontaan kuulukin jo nyt nuorten vapaa-ajan viettoon ja harrastamiseen ohjaaminen.

Ohjelmaluonnoksessa tulisi ottaa vahvemmin kantaa myös Ohjaamo-verkoston edelleen kehittämiseen siten, että se muodostaisi nuorille aidosti monialaisen matalan kynnyksen palveluiden valtakunnallinen verkosto. Lisäksi ohjelmaluonnoksessa olisi toivottavaa ottaa kantaa, että Ohjaamo-toiminnan koordinointi tulisi siirtää osaksi opetus- ja kulttuuriministeriön toimintaa. Tällöin huolehdittaisiin, että Ohjaamo-toiminta pysyy mahdollisimman monialaisena ja koko nuorten elämänpiiriä koskettavana palveluna eikä vain nuorten työllisyyden hoidon toimenpiteenä.

Terveystieteiden, sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulainsäädännön uudistamiset ovat tärkeitä nuoria koskevia uudistuksia. Myös sosiaaliturvan uudistamisessa on huomioita nuorten näkökulmat.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Tavoite 4 Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin

Ohjelmanluonnoksessa ja esim. Jyväskylän Nuorten talossa annettava ONNI- ja walk in -palveluiden edelleen vahvistaminen on tärkeää. Tämä syventää monialaista yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden rajapinnalla. Myös chat-palveluiden vahvistaminen edelleen on hyvä toimenpide ja siinä työssä voidaan hyödyntää kolmannen sektorien hyviä toimintamalleja kuten Sekaisin chattia ja Nettiturvistä.

Kulttuurilähetteen ja elintapaohjauksen osalta puuttuu tarkennus, minkä tahon odotetaan ottavan vastuu ohjaamisesta.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Tavoite 7 Nuorten turvallisuuden tunne ja turvallisuus vahvistuvat

Ohjelmaluonnos herättää huolen, että valtion nuorisopoliittikka perustuu liiaksi ajatukseen, että koulut ja nuorten koulunkäynnin onnistuminen ovat ainoa keino ratkaista nuorten ongelmia. Koulu on toki tärkeä nuorten ongelmia. Koulu on toki tärkeä nuoren kasvuympäristö kodin lisäksi, mutta on hyvä huomioida, että nuoret viettävät aikaa yhä enenevässä määrin myös digitaalisissa ympäristöissä heidän omalla ajallaan mutta osin myös muiden kasvuympäristöjen rinnalla. Luonnos painottaakin tässä tavoitteessa liiaksi opetushenkilöstön roolia, joka tietysti on tärkeä, mutta aikuisia tarvitaan myös nuorten omalla ajalla sekä digitaalisissa ympäristöissä. Erityisesti näissä ympäristöissä esim. nuorisotyöntekijöiden rooli voi olla merkittävä.

VANUPO:n ja OM:n nuoriso- ja jengirikollisuuden vastaisen toimintaohjelman yhteensovittaminen on erittäin kannatettavaa.

Ankkuri- toiminta on hyvä toimintamalli, jonka kehittämistä ja levittämistä tulee jatkaa, joskin resurssoinnissa tulee huomioida kuntien erilaisuus sekä nuorten määrien että nuoriin liittyvien haasteiden suhteen. Samalla tulee vahvistaa nuorisotyön roolia ankkurityössä sekä ratkaista tietosuojaan liittyvät haasteet. Ei ole nuoren etu, että häneen liittyvä tieto ei kulje viranomaisten välillä riittävän jouhevasti. Ankkuritiimin nuorisotyöntekijä on myös viranomainen, vaikka toimii nuoren ja hänen läheisten kanssa epävirallisen viranomaisen roolissa. Häntä velvoittavat samat vaitiolovelvollisuussäädökset kuin muitakin viranomaisia.

Tavoite 8 Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan

Nuoren psyykkisen joustavuuden kehittyminen vaatii pitkäkestoisia kasvatuksen toimia sekä kotona että myös muissa nuoren kasvuympäristöissä. Nuoret itse nostavat tutkimusten mukaan kavereiden merkityksen myös resilienssin vahvistumisessa. se ei ole siis vain yhteisöllisyyskysymys. Näistä tavoitteissa esitetyistä kasvatuksen toimista suurin osa on kuntien vastuulla, joten koko kuntatalouden tukeminen on keskeisin asia, jotta näihin tavoitteisiin voidaan päästä.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Kunnallinen perusnuorisotyö

Jyväskylän kaupunki ei tunnista otsikossa käytettyä termiä "perusnuorisotyö". Kunnat tekevät monipuolista nuorisotyötä eri muodoissa, sekä' erilaista kohdennettua nuorisotyötä.

Ohjelmaluonnoksessa esitetyt kunnallisen nuorisotyö laatutavoitteet ovat sinänsä hyviä, mutta on hyvä huomioida, että kunnallisen nuorisotyön kehittämistä on tehty jo vuosia kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan ja sen verkostojen kautta. Kanuunan työtä on tehty erittäin kustannustehokkaasti, laadukkaasti sekä valtakunnallisesti kattavasti järjestettynä. Kanuunan toiminnan lähtökohtana on ollut kuntien nuorisotyön toimijoiden sekä nuorten tarpeista nousseet kehittämistarpeet. Lisäksi Kanuuna on tehnyt erittäin hyvää yhteistyötä muiden alan toimijoiden, osaamiskeskusten ja tutkimustahojen kanssa. Kunnallisen nuorisotyön toimijat ovat voineet hyödyntää erinomaisen hyvin Kanuunassa kehitettyä osaamista, toimintamalleja ja -tapoja (esim. Kyllin hyvä, materiaalipankki, erilaiset koulutukset sekä vertaisverkot.)

On hämmentävää, että ohjelmaluonnoksessa esitetyssä kehittämisprosessissa ei ole tarkoitus hyödyntää jo toimivaa Kanuuna-verkostoa, vaan tilalle esitetään kehitettävän uusi koordinaatorakennelma, josta vastaavat aluehallintovirastot. Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on siis luoda uusi hallinnoiva ja koordinoiva taso kuntien ja ministeriön välille. Vastaavaa koordinaatorakennelmaa ei ole muilla Opetus- ja kulttuuriministeriön aloilla (esim. kulttuuri tai perusopetus). Onko todella tarpeellista keskittää nuorisualan ja kunnallisen nuorisotyöhön käytettävää pientä resurssia uuden koordinaatiotason rakentamiseen?

Isot kaupungit ovat jo vuosia kehittäneet omaa toiminnanohjausjärjestelmää ja nyt käytössä on Oulun kaupungin kehittämä Kompassi. Myös Jyväskylän kaupunki käyttää toista vuotta Kompassi-järjestelmää. Kompassi on käytännössä todettu erittäin toimivaksi ja joustavaksi kunnallisen nuorisotyön toiminnanohjausjärjestelmäksi, joka osaltaan mahdollistaa myös tiedolla johtamisen ja siihen liittyvät kuntakohtaiset odotukset ja tarpeet. Kompassi-järjestelmästä on myös siirrettävissä tiedot mahdollista valtakunnallista tiedon kokoamista varten, joten emme näe edelleenkään tarvetta nuoDolle. Kunnat itse määrittelevät omat järjestelmänsä kuten myös tiedolla johtamiseen liittyvät tarpeensa.

Jyväskylän kaupungilla, kuten muillakin isoilla kaupungeilla ja kunnilla, on jo olemassa toimiva monialainen ohjaus- ja palveluverkosto, jota on päivitetty hyvinvointialueuudistuksen myötä. Verkoston toiminnan kannalta haasteena lienee sen verkoston laajuus ja toisaalta esim. eri viranomaisten (esim. poliisin) mahdollisuus resursoida verkostojen toimintaan.

Kunnallisen nuorisotyön iso haaste tulevaisuudessa osaavan henkilöstön rekrytoiminen. Tähän vastaaminen vaatii vuoropuhelua sekä alan että lähialojen korkeakoulujen sekä ammatillisen toisen asteen kouluttajien sekä Opetushallituksen kanssa. Ohjelmaluonnoksessa olisi hyvä ottaa kantaa myös tämän moninaisen keskustelun käynnistämiseen, jotta nuorisosalalle saataisiin tulevaisuudessa riittävästi ja toisaalta riittävän osaamisen omaamaa henkilöstöä. Jo tällä hetkellä tilanne on haastava.

Painopisteet nuorisualan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Yleisenä huomiona todetaan, että ohjelmaluonnos ei yleisellä tasolla kuvaa riittävän konkreettisesti minkälaista toimintaa tai osaamiskeskuksia ohjelmaan pohjautuen ollaan valmiita tukemaan. Myös osaamiskeskusille asetetut tavoitteet jäävät kovin avoimiksi. Tämä osio ohjelmaluonnoksessa on valitettavan epämääräinen kokonaisuus.

Nuorten hyvinvoinnin edistäminen nuorisotyön keinoin

Ohjelmaluonnoksen kirjaus tällaisenaan ei avaa konkreettisesti, millaisia nuorisotyöllisiä menetelmiä tarkalleen aiotaan korostaa ja vahvistaa.

Nuorten hyvinvointityön johtamisen tuki

Ohjelmaluonnoksen kirjaus tällaisenaan ei ole riittävän konkreettinen.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Tavoite laajentaa Erasmus+ ja solidaarisuusjoukkoja on erittäin kannatettava asia. Lisäksi luonnokseen nostetut Suomen nuorisotyön kärjet ovat erinomaisia.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Jyväskylän kaupungin näkemyksen mukaan lausuttavana oleva valtion nuorisotyön ja nuorisopolitiikan ohjelma ei sisällä riittävän selkeitä linjauksia ja valintoja, jotta se pystyisi ohjaamaan valtakunnallista nuorisotyön ja -politiikan kehitystä suunnista, vaan kokoaa vain yhteen eri hallinnonalojen toimia. Lisäksi ohjelmaluonnos on erittäin vaikeasti luettava ja sisältää kovin vähän konkretiaa.

Lähtökohtaisesti ohjelmaluonnoksessa olisi hyvä tunnistaa paremmin kuntien ja niissä tehtävän nuorisotyön sekä laajemmin nuorten palveluiden hyvin erilaiset tilanteet ja kehittämistarpeet. Globaalien megatrendien (esim. Sitra) lisäksi esimerkiksi kiihtyvä kaupungistuminen haastaa kuntia hyvin eri tavalla ja sillä on vaikutusta kuntien sekä hyvinvointialueiden palveluihin ja sitä kautta myös kunnalliseen nuorisotyöhön ja laajemmin nuorten palveluihin. Nuorten ikäluokkien pieneneminen ja väestön keskittyminen kasvatukseen haastavat tulevaisuudessa eri kuntien nuorisotyötä eri tavalla. On selvää, että tätä kautta syntyy myös erilaisia odotuksia nuorisotyön ja kunnallisen nuorisotyön kehittämiseksi. Erot ovat suuria maakuntien ja seutukuntien välillä, mutta myös niiden sisällä.

Lisäksi ohjelmaluonnos painottaa korjaavan/kohdennetun merkitystä ja nuorisotyön rooli ehkäisevänä työnä ja jää valitettavan vähäiselle huomiolle.

On myös valitettavaa, että ohjelmaluonnoksessa käytetään termistöä, joka ei kirkasta nuorisotyön kuvaa, vaan päinvastoin sumentaa sitä. Tästä esimerkkinä perusnuorisotyö termi sekä etsivä työ termin käyttäminen nuorisotyön perustan eli ohjaamisen synonyymina.

Honkanen Anne

Jyväskylän kaupunki - Sivistyslautakunta 24.1.2024/2